

Tisdagen den 3 maj
Kl. 15.00

*Om situationen för de
mänskliga fri- och
rättigheterna i Nicara-
gua*

1 § Justerades protokollet för den 25 april.

2 § Svar på interpellation 1987/88:222 om situationen för de mänskliga fri- och rättigheterna i Nicaragua

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gunnar Hökmark har ställt följande frågor till mig:

1. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att bättre informera sig om situationen för de mänskliga fri- och rättigheterna i Nicaragua?
2. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att medverka till att Internationella röda korset får rätt att besöka samtliga s. k. statssäkerhetsfångelser?
3. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att ge den fristående och permanenta kommissionen för de mänskliga rättigheterna internationell uppmärksamhet för sitt arbete?
4. Är regeringen beredd att ge CPDH politiskt och ekonomiskt stöd för sin verksamhet?

Förhållandena i Nicaragua under diktatorn Somoza präglades av djupa sociala orättvisor och allvarliga förbrytelser mot de mänskliga rättigheterna.

Det var just möjligheterna till större oberoende, rättvisa och demokrati efter Somozas fall år 1979 som gjorde att vi i Sverige så starkt intresserade och engagerade oss för utvecklingen i Nicaragua.

Vi kan konstatera att den folkrättsstridiga aggressionen mot Nicaragua, kriget genom ombud, har försvårat ansträngningarna att förbättra människors levnadsbetingelser och bygga upp demokratiska förhållanden. En genuin omsorg om mänskliga rättigheter i Nicaragua måste innebära att contras systematiska övergrepp mot civila påtalas.

Trots det pågående kriget har framsteg gjorts. Allmänna och fria val genomfördes på ett bra sätt år 1984 och utgjorde ett betydelsefullt steg i demokratisk riktning. En ny författning har trätt i kraft som anger att politisk pluralism, demokrati och blandekonomi skall råda.

Parallellt med det utifrån upptrappade kriget har i olika omgångar den nicaraguanska regeringen valt att inskränka de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Den svenska regeringen har vid upprepade tillfällen till Nicaraguas

regering tydligt framfört den svenska synen på demokratins och de mänskliga rättigheternas betydelse. Detsamma gäller för dialogen inom ramen för biståndssamarbetet. Vi har offentligt gett uttryck för vår hållning också när den inneburit kritik, som exempelvis när undantagstillståndet återinfördes i oktober 1985 eller när tidningen La Prensa stängdes i juni 1986.

Vår grundinställning har varit och är att inskränkningar i medborgerliga fri- och rättigheter är beklagliga varhelst och närhelst de inträffar.

Brott mot de mänskliga rättigheterna har tyvärr varit en vanlig företeelse i Centralamerika. Exempel på detta är av FN uppmärksammade systematiska mord och försvinnanden, vilka i stor skala tidvis ägt rum i Guatemala och El Salvador.

Av de konfliktdrabbade länderna i Centralamerika är Nicaragua det land som gått längst i form av försonings- och demokratiseringsåtgärder i enlighet med den centralamerikanska fredsplanen från augusti 1987. En bred nationell dialog har inletts, amnesti och benådningar har genomförts, en temporär vapenvila har uppnåtts genom förhandlingar med contras, och förhandlingar om en varaktig vapenvila fortsätter. Contras har erbjudits full möjlighet att fritt delta i Nicaraguas politiska liv och i den nationella dialogen när väl vapenvila nåtts. En fri debatt förs i parlamentet och nyhetsmedierna.

I januari 1987 upphävde Nicaragua undantagstillståndet. Därmed kunde den nya konstitutionen börja tillämpas fullt ut. Samtidigt avskaffades undantagsdomstolarna, TPA, vilka brast ur rättssäkerhetssynpunkt. Genom dessa åtgärder drar man undan den formella grunden för de godtyckliga frihetsberövanden som undantagstillståndet medgav, samt det förhållandet att människor misstänkta för samröre med contras kunnat kvarhållas i säkerhetspolisens undersökningscentraler alltför långa tider utan att ställas inför domstol. Härmed tar man sig an just de brister som internationella organisationer för mänskliga rättigheter främst påtalat. Det är viktigt och önskvärt att full insyn medges i undersökningscentralerna.

Det stora flertalet av de enligt latinamerikansk definition politiska fångarna finns i de reguljära fängelserna. Internationella röda korset har sedan flera år kontinuerligt tillträde till dessa fängelser. Där finns för närvarande enligt uppskattningar gjorda av internationella organisationer ca 3 300 politiska fångar, varav ca 1 800 f. d. nationalgardister från Somozadiktaturens tid och 1 500 anklagade eller dömda för samröre med contras.

Enligt den temporära uppgörelsen om eldupphör skall samtliga dessa fångar släppas enligt en överenskommen plan. I nationalgardisternas fall skall dock en individuell prövning göras av kommissionen för mänskliga rättigheter inom OAS, då flera av dem begått allvarliga kriminella handlingar under Somozas diktatur. Jag kan konstatera att de i interpellationen återgivna uppgifterna om antalet politiska fångar klart överstiger uppskattningar gjorda av internationella organisationer, även om de som hålls i undersökningscentraler medräknas.

Det har varit av särskild vikt att ha tillgång till objektiv och saklig information om situationen i landet. Därför har vår ambassad i Managua sedan sin tillkomst ägnat speciellt mycket tid och arbete åt att noggrant följa läget vad gäller mänskliga rättigheter. Ambassaden har nära kontakt med nationella och internationella organisationer för mänskliga rättigheter, med

internationella Röda korset och med kyrkliga organisationer. Ambassaden har studerat det juridiska systemet och vid upprepade tillfällen besökt fängelser.

Den i interpellationen omnämnda kommissionen för mänskliga rättigheter, CPDH, har varit och är en av informationskällorna. Regeringen har inga planer på att stödja CPDH ekonomiskt. Vi finner att flera oberoende internationella organisationer, som t. ex. Amnesty International, America's Watch och internationella Röda korset, på ett opartiskt sätt samlar bred och tillförlitlig information om situationen i Nicaragua.

En positiv utveckling har således ägt rum, framför allt efter undertecknandet av fredsplanen. Fredsplanen kräver ömsesidighet och att alla länder gör sitt till, inte enbart Nicaragua. Om förbättringen skall bli varaktig och omfatta alla regionens länder beror ytterst på om freds- och försoningsprocessen fortskrider och om fredsplanens folkrättsliga och demokratiska principer respekteras av alla parter.

Anf. 2 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Dock måste jag säga att jag är besviken på det, bl. a. av det skälet att det just nu i den centralamerikanska fredsprocessen finns en möjlighet för europeiska länder att påverka och stärka utvecklingen mot fred och demokrati. Jag är besviken också därför att var och en som skulle vilja att Sverige går i täten för värnet av mänskliga fri- och rättigheter tvingas när han lyssnar till utrikesministern konstatera att vi i denna fråga liksom tyvärr i så många andra frågor tenderar att välja rollen som hejklack i stället för rollen som den envetne försvararen av mänskliga fri- och rättigheter.

Jag måste erkänna att jag är besviken på Sten Andersson. Den här interpellationen handlar om mänskliga fri- och rättigheter, vilket måhända är ett abstrakt begrepp när vi talar om det här i kammaren. Men det handlar i sin tur om enskilda människor som kastas i fängelse och som utsätts för tortyr, vilket är omvittnat inte bara av inhemska rättighetsorganisationer utan också av internationella. Det handlar om Lino Hernandez Triguero, som är samordnare för den fristående kommissionen för mänskliga rättigheter, som efter uppgörandet av fredsplanen kastades i fängelse några veckor. Och det handlar om kommissionen för mänskliga fri- och rättigheter, som under svåra omständigheter får sina månatliga rapporter tryckta utomlands, i Costa Rica.

I den situation som råder är det inte dessa människor och denna organisation som Sten Andersson visar sin omsorg, utan han visar sin omsorg om dem som ansvarar för förtrycket och den tortyr som sker i stats säkerhetsfängelserna. Det är en egendomlig och bisarr situation att en företrädare för Sveriges regering därigenom de facto försvarar dem som har ett betydande ansvar för situationen. Jag menar inte att Sten Andersson som person egentligen skulle vilja göra detta, men det är faktiskt den situation som uppkommer.

Det var många ursäkter som vi fick höra från Sten Andersson här i dag för det förtryck och den tortyr som utövas. Han skyller på kriget. Men det är faktiskt ingen ursäkt för att man utövar tortyr och utdömer isoleringsstraff i fängelsehålor i Managua. Han konstaterar att förtryck sker på många andra

*Om situationen för de
mänskliga fri- och
rättigheterna i Nicara-
gua*

håll, men det är inte heller någon ursäkt. Det intressanta med Nicaragua är att det är ett av Sveriges programländer, som har en mycket stark regim, till skillnad från många centralamerikanska länder som inte har någon kontroll på samma sätt.

Sten Andersson svarar inte ens på frågan om regeringen avser att vidta några åtgärder för att ge Internationella röda korset en möjlighet att inspektera de statssäkerhetsfångelser som Röda korset entydigt uppger att man inte fått tillträde till. Sten Anderssons svar är inte något stöd till dem som försöker att hävda mänskliga fri- och rättigheter, och därmed bidrar Sverige inte till fredsprocessen på det sätt som vi borde göra. I stället säger man som kabinettssekreteraren: Nu går Nicaragua i ledningen för fredsarbetet. Det säger man om ett land där sandinisterna inte bara kontrollerar nästan alla media utan t. o. m. kontrollerar ransoneringskortet, polisen och militären!

Fredsplanen är inte bara ett ansvar för de avtalslutande parterna, utan varje land har – oavsett hur framgångsrik fredsprocessen är – ett ansvar mot sina egna invånare och medborgare för att respektera mänskliga fri- och rättigheter. Och om de andra länderna inte skulle nå så framgångsrika resultat som vi får hoppas på i fråga om fredsplanen, får det aldrig användas som ursäkt för att man i statssäkerhetsfångelserna i Nicaragua utövar tortyr och repression mot politiska motståndare.

De politiska fångarna, som bl. a. kommissionen för mänskliga rättigheter, det liberala partiet och även det konservativa partiet pekar ut, är inte främst före detta nationalgardister eller contras, utan det är fängslade men ej dömda politiska motståndare. Några säger att det är 8 000, medan andra säger 6 300. Det liberala partiet pekar på att det bara av dess egna medlemmar finns 370 som är politiska fångar. Vi kan tvista om antalet, men förhållandena är likväl oacceptabla. Eller är det så att Sten Andersson anser att ett visst antal politiska fångar är acceptabelt? I så fall vore det av intresse att få besked här i dag om var den gränsen går.

Herr talman! Jag har inte varit i Nicaragua, och det kan möjligtvis vändas mot mig. Men Sten Andersson har varit där. Jag skulle vilja fråga om Sten Andersson då talade med företrädare för det liberala partiet, som nämner att man har 370 av sina medlemmar fängslade och nämner att det finns 8 000 politiska fångar. Talade han vidare med kommissionen för mänskliga rättigheter, och fick han genom sådana samtal något motiv för att inte vilja stödja dem som motarbetas i sitt värn av mänskliga fri- och rättigheter? Det är frågor som mot bakgrund av dagens svar är relevanta att ställa.

Anf. 3 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! De mänskliga fri- och rättigheterna är i Nicaragua förvisso bättre respekterade än i många andra centralamerikanska länder, men vi knyter kanske starkare förhoppningar till Nicaragua än vad som skulle vara befogat enbart vid en jämförelse med dess grannländer. En demokratisk process har ägt rum i Nicaragua, där befolkningen har kastat av sig en tidigare diktator, och därför är våra förhoppningar naturligt nog mycket starka på att man också kan leva upp till våra ideal om demokrati.

Det finns en grupp av politiska fångar vilken, som Gunnar Hökmark har

berört i sin interpellation, inte fått någon särskild uppmärksamhet i den internationella pressen och inte heller i utrikesministrarnas svar på interpellationen. Det är den grupp av fångar som inte befinner sig i det ordinarie fängelsesystemet och som inte har fängslats och fått sin dom enligt normala rättsliga procedurer, utan som kvarhållits i undersökningscentraler. De anklagas för bl. a. samverkan med contras och har på diverse andra lösa grunder hållits fängslade under lång tid, ofta utan rättegång.

Det är viktigt hur man ser på det politiska läget i Nicaragua. Situationen framställs oftast i pressen och i den politiska debatten i termer av vita och svarta krafter, sandinister och contras, och det förefaller av debatten att döma inte finnas några politiska krafter emellan dessa två. Verkligheten är dock mera nyanserad än så. Det finns ett helt politiskt regnbågsspektrum mellan dessa läger. Kanske är det framför allt den demokratiska oppositionen inne i Nicaragua som behöver Sveriges stöd.

Enligt uppgifter som jag har är hundratals liberala partimedlemmar fortfarande fängslade, och de är i behov av att just vi svenskar agerar för att föra fram deras intressen. Det är inte enbart fråga om liberala meningsfränder till mig, utan också om medlemmar i många av de övriga politiska partierna i Nicaragua.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern vilka åtgärder som utrikesministern avser att vidta för att stödja den demokratiska oppositionen och verka för att den här gruppen av politiska fångar frisläpps.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1987/88:229 om samhällsutvecklingen på landsbygden

Anf. 4 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Börje Hörnlund har frågat mig vilken utveckling jag förutser på svensk landsbygd i t. ex. ett tioårsperspektiv när det gäller befolkning, sysselsättning och service samt om vilka statliga insatser jag betraktar som viktigast för att långsiktigt främja en positiv utveckling på landsbygden i dessa avseenden.

Den beskrivning Börje Hörnlund i sin interpellation ger av den regionala utvecklingen är inte korrekt. Sanningen är den att arbetslösheten har minskat och arbetstillfällena ökat i skogslänen och att det sjuder av optimism och framtidstro också på landsbygden. Den pågående landsbygdskampanjen har här blivit en viktig länk i de regionalpolitiska ansträngningarna. Genom den har det lokala engagemanget och samverkan mellan olika intressenter stärkts, vilket kommer att få stor betydelse för utvecklingen på landsbygden.

Den politik regeringen bedrivit har gett positiva resultat. Under fjolåret blev befolkningsutvecklingen mera balanserad. Expansionen i Stockholm berodde i ringa utsträckning på inflyttning från andra delar av landet. Det var i stället födelseöverskott och invandring som svarade för huvuddelen av befolkningsökningen.

Jag vill med detta inte påstå att alla problem skulle vara lösta. Däremot

menar jag att Börje Hörnlunds beskrivning av den socialdemokratiska regional- och glesbygdspolitiken samt dess effekter saknar all grund i verkligheten. Jag utgår ifrån att Börje Hörnlund grundar sin bedömning på bristfällig information.

Sedan 1982 har de regionalpolitiska insatserna kraftigt förstärkts. Detta har även kommit landsbygden till godo. De ordinarie bidragsanslagen till regionalpolitiken har mer än fördubblats sedan budgetåret 1982/83. Vidare har mycket stora särskilda regionalpolitiska insatser gjorts i bl. a. Bergslagen, norra Sveriges inland och Norrbottens län.

Det är emellertid inte bara i fråga om de regionalpolitiska insatsernas omfattning som det har skett betydande förändringar sedan de borgerliga regeringarnas tid. En förnyelse av regionalpolitikens inriktning har skett. Det traditionella företagsstödet är fortfarande ett viktigt regionalpolitiskt medel, men det är inte tillräckligt för att påverka utvecklingen i önskvärd omfattning i stödområdena och på andra håll. Det gäller även att öka de utsatta regionernas attraktionskraft och utvecklingsförmåga. En allt större andel av de regionalpolitiska medlen har därför använts till utbildning, teknikutveckling och teknikspridning och andra åtgärder som syftar till att skapa kreativa och utvecklingsvänliga miljöer.

Inom ramen för den kraftigt utbyggda regionalpolitiken har glesbygdspolitiken utvecklats och förstärkts. Låt mig nämna några exempel på detta.

Glesbygdsstödet har successivt förbättrats och blivit ett effektivt och flexibelt stöd för förbättrad service och sysselsättning i glesbygd. Förra budgetåret lämnades 157 milj. kr. i glesbygdsstöd, varav ca 100 milj. kr. gick till drygt 1 200 småföretag i glesbygd. Sysselsättningseffekten härav beräknas till drygt 1 000 personer. I årets budgetproposition föreslås ytterligare förbättringar av glesbygdsstödet.

I årets budgetproposition föreslås också en kraftig förstärkning av åtgärder för att främja hemslöjden, bl. a. utbyggd konsulentverksamhet. Hemslöjden har stor betydelse som kompletterande sysselsättning för många personer bosatta i landets glesbygdsområden. De föreslagna insatserna blir därför av stor betydelse för att utveckla en levande landsbygd.

Både regeringen och glesbygdsdelegationen har högprioriterat satsningar på ny teknik under senare år. Regeringen har t. ex. anslagit medel till ett utvecklingscentrum för östra Norrbotten och ett centrum för glesbygdsteknik i Pajala.

Glesbygdsdelegationens och televerkets satsning på de s. k. telestugorna är ett annat exempel. Telestugorna skapar jobb och förbättrar kunskapen om den nya tekniken i bygden.

Småskalig teknik kan få stor betydelse för landsbygdens utveckling. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) har haft regeringens uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla en småskalig teknik för livsmedelsindustrin med syfte att stärka den lokala livsmedelsförsörjningen och höja förädlingsgraden för lokalt producerad råvara. I regeringens Norrbottensproposition föreslås medel anvisade för försöksverksamhet i Norrbottens län.

STU fick förra torsdagen också i uppdrag av regeringen att kartlägga inom vilka ytterligare sektorer det är möjligt att utveckla en småskalig teknik i

syfte att behålla och utveckla produktion på små orter och på landsbygden.

Regeringens propositioner under budgetåret angående särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland samt Norrbottens län innehåller flera förslag av stor betydelse för landsbygdens utveckling. Det gäller t. ex. resurser för förnyelse och utrustning inom gymnasieskolan, medel för utökad kommunal vuxenutbildning och för högskoleutbildning, huvudsakligen i form av decentraliserad utbildning och distansutbildning. Med dessa åtgärder skapas förutsättningar för att sprida bl. a. högre utbildning till inlandet och att bevara och utveckla de för inlandet så betydelsefulla gymnasieutbildningarna.

I nämnda propositioner har också föreslagits treåriga program för intensifierat skogsbruk, som bl. a. syftar till ökad sysselsättning främst i glesbygden.

Ett särskilt åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige genomförs. Totalt omfattar detta program 100 milj. kr., och i budgetpropositionen har föreslagits att ytterligare 80 milj. kr. anvisas för genomförandet. Viktiga är här försöken att stimulera till kompletterande verksamheter i kombination med jord- och skogsbruket. Om jordbruket kombineras med småindustri, hantverk, turism m. m. kan försörjningsunderlaget förbättras och sysselsättningen tryggas, vilket får stor betydelse för många bygders framtid.

Vad gäller sektorssamordning i syfte att bibehålla service på landsbygden så är jag väl medveten om behovet och svårigheterna. Det regionalpolitiska arbetet måste präglas av en helhetssyn, där alla politikområden tar sitt regionalpolitiska ansvar, där insatser inom jordbruk, industri, kommunikationer, utbildning och många andra områden vävs samman till en långsiktig och sammanhållen politik som stärker landet och landsbygden. Regeringen har på olika sätt försökt åstadkomma detta genom t. ex. åläggande i verksförordningen att regionalpolitiska hänsyn skall tas. Vidare bör nämnas länsstyrelsernas samordningsansvar och statssekreterargruppens arbete. Regeringen kommer dessutom inom kort att tillsätta en utredning som skall bedöma och precisera statens regionalpolitiska och sociala ansvar på post- och teleområdet.

Men det räcker inte med att se över formella regler. Inom kommuner och statliga myndigheter måste komma till stånd nya arbetssätt som befrämjar samarbete, helhetssyn och decentralisering. Jag tror att en viktig effekt av landsbygdskampanjen kommer att bli en bättre och naturligare samverkan mellan olika parter i framtiden. Det bör finnas utrymme för litet djärva experiment. Vissa myndigheter bör exempelvis kunna dela på kontor eller personal för att på så sätt behålla gemensam service även på små orter.

Vad gäller Börje Hörnlunds direkta fråga till mig så vill jag erinra om att en regionalpolitisk kommitté just nu arbetar med dessa frågor. Dess slutsatser och förslag kommer att presenteras om cirka ett år. Kommittén skall bl. a. uppmärksamma sektorspolitikens betydelse i glesbygden och åtgärder som underlättar kombinationssysselsättning. Utan att föregripa dess slutsatser vill jag dock säga att jag för egen del ser optimistiskt på landsbygdens utvecklingsmöjligheter. Visst finns det många problem, men med regeringens politik för förnyelse och utveckling, där en lokal resursmobilisering ligger i botten, finns det anledning att se positivt på landsbygdens utvecklingsmöj-

ligheter under 1990-talet. Utgångspunkten måste då vara att ta till vara de lokala förutsättningarna och samtidigt utveckla och bygga upp kompetens i regionerna. Viktiga inslag i en sådan politik är bl. a. utbildning, teknikspridning, glesbygdsstöd och sektorssamordning.

Anf. 5 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var fem sidor långt, men det gav inte svar på mina frågor.

Industriministern ödslar stort utrymme på länsutveckling och storstadsutveckling för att inte tala om de stordåd som han anser att regeringen har utträttat. Jag har en karta över kommunnivån, och den visar vilka kommuner som har varit illa av den socialdemokratiska koncentrationspolitiken. På kartan har avfolkningskommunerna markerats, och de är mycket dominerande. Kartan talar ett helt annat språk än interpellationssvaret.

När man talar om landsbygdens utveckling är läget egentligen väsentligt besvärligare än vad den här kartan visar. Inom kommunerna råder nämligen stora skillnader. Industriministern brukar framhålla att Västerbotten är ett folkökningslän, och därmed skulle det inte finnas några större problem. Ja, Umeå ökar, men flertalet andra kommuner far katastrofalt illa av den socialdemokratiska politiken. Jag har studerat några församlingar. Bara under 1987, som Thage G Peterson brukar framhålla är det år då regionalpolitiken vände till det bättre, minskade befolkningen i Saxnäs församling på ett enda år med 6,3 %, Björksele församling minskade med 5,2 %; Holmön med 4,6 %, Risbäck med 3,9 % och Kallträsk med 3,8 %. Dessa siffror är inte unika för Västerbotten; förloppet är likadant i andra län.

Industriministerns interpellationssvar ger inga svar på mina frågor, och vad värre är: det har en uppbyggnad som i grunden är falsk.

Den regionalpolitiskt ansvarige ministern berör också länsanslagen. I detta sammanhang vill jag påminna om att Thage G Peterson som socialdemokratisk riksdagsman var emot införandet av länsanslagen. Att de i dag har den nivå som de faktiskt har beror på att Thage G Peterson lidit en serie nederlag i denna kammare. Men dessa anslag behöver ändå höjas.

Bara i mitt län fanns det den 1 april ansökningar som inte kunde bifallas på grund av att det inte fanns medel kvar. Det fattades 10 milj. kr. för att utveckla bl. a. småföretag i glesbygd och 6 milj. kr. till lokaliseringsbidrag. Hade Thage G Peterson fått råda, hade länsanslaget till länet varit 30 milj. kr. lägre. Då skulle det ha fattats 46 milj. kr.

Det behövs en serie åtgärder för att utveckla hela vårt land.

Från centerpartiets sida har vi föreslagit att länsanslagen skall höjas med 112 milj. kr. till 802 miljoner. Vi har därutöver föreslagit att 100 milj. kr. skall avsättas till direkt landsbygdsutveckling. Vi föreslår att 1 öre av vattenkraftsvinsterna får återgå till vattenkraftskommunerna. Vi föreslår att grusvägnätet inom länsvägnätet upprustas och beläggs under en tioårsperiod. Det skulle ge många många jobb och framför allt skapa framtidstro och ge framtidsförutsättningar. Vi föreslår ett program för att utveckla landsbygden. Vi föreslår att man får bygga kommunala och privata industrihus i stödområdena A och B och i landsbygdsdelarna av stödområde C med ordentligt stöd. Vi föreslår att man använder folkhögskolorna för att utbilda

landsbygdsutvecklare och ledare ute i glesbygderna. Vi föreslår att man gör särskilda insatser för kvinnligt företagande på landsbygden. Vi föreslår att reseavdragen förbättras i stället för försämrats. Socialdemokraterna har ju gång på gång genomfört och föreslagit försämringar. Vi föreslår att den kommunala skatteutjämningen förbättras. Vi föreslår starkt differentierade arbetsgivaravgifter i vårt land. Och vi föreslår en kraftig satsning på småföretagen. Vi har flera förslag på energiområdet, som skulle ge massor av jobb och utveckling i de mera landsbygdsbetonade delarna. Slutligen vill vi att man skall se jordbruket som den framtidsresurs det är.

Det här är att vända utvecklingen.

Statsministern talade den 1 maj om mekaniker Peterson. Mekaniker Peterson har i ena handen en oljekanna och i den andra en näve grus. Med oljekannan dränker han redan överheta regioner och storföretag som Volvo och Saab. I de nio tiondelar av riket som är landsbygd med småorter och centralorter sprids grus. Mitt råd är: Släpp gruset och använd oljekannan på rätt ställen!

Anf. 6 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Industriministern ger i interpellationssvaret till Börje Hörnlund enligt mitt sätt att se en alltför glättad bild av landsbygdens utveckling. Det finns uppenbara problem i många små inlandskommuner. Befolkningsutvecklingen är ur led. Börje Hörnlund har visat på en del sådana problem. Vissa åldersgrupper finns t. ex. inte längre i somliga delar av inlandet. En snedfördelning mellan könen råder. Det s. k. Pajalaproblemet finns på flera håll i glesbygderna – kvinnorna har lämnat bygden för arbeten på andra håll i landet. Uppenbara problem råder att rekrytera nyckelpersoner till glesbygdskommunerna.

Jag har vid upprepade tillfällen ställt frågor till utrikesministern: Hur skall nyckelpersoner kunna rekryteras och hur skall medflyttande kunna få ett arbete på den nya orten? Vad vill regeringen göra åt detta? Jag kanske kan få svar i dag – det skulle vara intressant.

Industriministern talar om hur optimismen och framtidstron spirar. Om regeringen vill bidra till optimism och framtidstro, måste dessa människor mobiliseras. Det är endast människorna som kan skapa en sysselsättning som inger optimism och framtidstro. Därför måste regeringen lätta på olika regler och skapa förutsättningar för kombinationer av verksamheter – och då inte dikterade utifrån centralt styrande regler och förordningar, utan utifrån smidighet och närhet till beslutsfattarna.

Som industriministern sade i sitt svar beslutade regeringen i höstas om en ny verksförordning, enligt vilken de statliga verken skall få i uppgift att bl. a. ta regionalpolitiska hänsyn. Industriministern sade förra veckan när han var i Sundsvall att man inte kan acceptera exempelvis att postservicen inte fungerar varje dag. Trots detta påstående och trots den nya verksförordningen försämrar postverket servicen genom olika centraliseringsåtgärder.

Postverket planerar att flytta paketsorteringen från nuvarande central i Ånge till Umeå. Postkupéerna i landet dras in. Det försämrar givetvis servicen i glesbygden. När postkupén på sträckan Stockholm–Boden drogs in, försämrades servicen i Norrlands inland radikalt.

De stora postterminalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö fungerar dåligt. Postflyget är känsligt för väder och vind. Det talas om att osorterad post dagligen ligger kvar på de stora terminalerna.

Allt detta har man gjort för att försämra servicen i glesbygden. Man undandrar alltså postpersonal ute i glesbygden arbetstillfällen. Dessutom har postverket regler som säger att när företag övergår till frankeringsmaskin, registreras den statistiken centralt. Det innebär att de små poststationerna kanske får läggas ned. Statistiken talar sitt tydliga språk.

Allt detta sker samtidigt som regeringen beslutar om en ny verksförordning. Jag undrar: Vad vill industriministern göra åt detta?

Jag accepterar inte att man bedriver en regionalpolitik, som innebär att verksamhet flyttas från en glesbygd i ett skogslän till en centralort i ett annat skogslän. Men detta är kanske socialdemokratisk regionalpolitik.

Herr talman! Jag har ställt frågan till ordföranden i glesbygdsdelegationen vad som skall hända efter landsbygdskampanjen. Jag frågade hur den skall följas upp och vilka insatser som skall göras. Hans svar var att det var en s. k. bra fråga.

Hur ser industriministern på landsbygdskampanjen? Skall den följas upp från regeringens sida, och hur skall det i så fall ske?

Om landsbygden skall överleva, måste de kreativa krafterna på landsbygden stimuleras. Regionerna måste själva avgöra vilken eller vilka verksamheter som skall bedrivas. Glesbygdssöd och projektmedel måste få disponeras friare. Länsstyrelserna måste ta ett större ansvar för medlen och insatserna.

Samhällsservicen måste finna nya former. Samverkan med privata verksamheter måste stimuleras. Det finns alltför många exempel på att man gör satsningar samtidigt som samhällsservicen dras in. Det är en socialdemokratisk politik som inte leder till utveckling. Om man vill ha utveckling på detta område, krävs det en liberal regionalpolitik, som innebär att man tror på de enskilda människornas förmåga att ta egna initiativ och att utveckla sin bygd.

Anf. 7 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Börje Hörnlund avslöjade ordentligt var han står. Han tror uppenbarligen att man kan bedriva regionalpolitik församlingsvis, utan hänsyn till utvecklingen i stort i ett län. Jag har länge anat att han tror att man måste bedriva regionalpolitik församlingsvis. Men med den inriktning som han har – dvs. att varje enskild församling i Sverige alltid skall ha oförändrad, eller t. o. m. större, folkmängd – går det egentligen inte att seriöst diskutera regionalpolitik.

Detta med oljekannan är en bra beskrivning av den socialdemokratiska näringspolitiken och regionalpolitiken. Den politik som denna regering står för har nämligen varit framgångsrik för svenskt näringsliv och även för de små företagen. De små företagen har i dag hög lönsamhet och god soliditet, investerar mycket och bygger för framtiden. Jag träffar knappt några missnöjda småföretagare längre, utan de tycker bra om regeringens näringspolitik. Nyföretagandet är mycket omfattande i vårt land. 70 000 nya småföretag på fyra år är ett rekord, som andra länder avundas oss.

Detta betyder att politiken med oljekannan har varit framgångsrik.

Börje Hörnlund missförstår detta med gruset. Om jag har grus i en hand,

är det uppsamlade rester av de stora stenar som de borgerliga regeringarna lade som hinder för en sund utveckling i näringslivet. Jag har haft mycket besvär på grund av att den politik som fördes lade stenar i vägen för nästan all utveckling. Nu börjar vi få bort de stenarna, och kvar är bara litet grusröster. Efter hand skall vi ta bort också dem. Börje Hörnlund, och därmed kan vi lämna den borgerliga regeringsperioden i hävdernas värld.

Däremot vill jag påminna Börje Hörnlund om en sak, nämligen att centern hade ansvaret för regionalpolitiken åren 1976–1982. När centern fick överta ansvaret för regionalpolitiken vid tillträdet 1976 ökade skogslänens befolkning med ca 6 000 personer, men när centern lämnade över det regionalpolitiska ansvaret 1982 var minskningstakten oerhört snabb, då skogslänens befolkning minskade med ca 4 000 personer. Det säger allt om centerns ambition och förmåga i regionalpolitiken.

Jag tvingas, herr talman, ännu en gång konstatera att Börje Hörnlund som vanligt baserar sin argumentation på en dyster och felaktig verklighetsuppfattning. Han vill inte erkänna att det har fattats många beslut som haft en positiv inverkan på landsbygdens utveckling och att det för närvarande sker mycket i utvecklingen som är glädjande. Börje Hörnlund, och till min sorg också Sigge Godin, fortsätter att svartmåla.

Därför förstår jag att Börje Hörnlund blir allt mindre trovärdig också i sitt eget parti, när han nu beskriver regionalpolitiken och utvecklingen ute i landet som ett misslyckande. På mina resor i Sverige möter jag centerpartister som förbryllat skakar på huvudet och frågar vart centerledningen och Börje Hörnlund är på väg när det gäller regionalpolitiken.

Börje Hörnlund fortsätter att beskriva utvecklingen som om obalansproblemen är i tilltagande och godtar inte ens fakta om hur situationen har förbättrats. Det är ett faktum att befolkningssiffrorna var bättre 1987 än 1986 och att det även i dag finns glädjande siffror för det första kvartalet 1988. Men fakta biter inte på Börje Hörnlund när han resonerar om regionalpolitik.

Vid varje förbättring som sker verkar Börje Hörnlund bli alltmera dyster. Vid varje insats som görs på det regionalpolitiska området faller Börje Hörnlunds huvud allt längre ner. Därför blir en diskussion om regionalpolitik med Börje Hörnlund inte fruktbar.

Anf. 8 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Ärade åhörare! Det finns inte ett enda ord om landsbygdsutveckling i Thage G Petersons inlägg och inte ett enda ord i någon sakfråga. Däremot går han in i fablernas värld och talar om det han säger sig ha hört ute i riket.

Den landsbygdskampanj som Europarådet har startat är bra. Men den måste mötas av en regeringspolitik som inte enbart satsar på koncentration, om det skall bli resultat. Min interpellation grundar sig på ett femtiotal regeringsbeslut, som missgynnar landsbygd och småorter. Dem har jag hittat då jag gått igenom regeringens politik. De går rakt emot en decentralistisk inriktning och skadar landsbygden i stället för att utveckla den. Jag har nämnt ett tiotal sådana beslut i min interpellation – inte en kommentar från industriministern.

För tre fyra år sedan presenterade Thage G Peterson det regionalpolitiska

rådet som något stort och fint. I följd kom den samordnande statssekreterargruppen. Nu har riksdagen tillsatt en ny regionalpolitisk utredning, mot Thage G Petersons vilja. Det är bra att industriministern lutar på den utredningen som han inte vill ha.

Då man talar om befolkningssiffror är det för landsbygdsboende ointressant om t. ex. Umeå växer, om Linköping växer eller om de tre storstäderna växer. Landsbygdsutvecklingen måste ses i mindre enheter. Det måste väl även Thage G Peterson kunna förstå. Jag blir rädd när jag hör på Thage G Peterson. Han är nationellt ansvarig för landsbygdsutvecklingen. Han talar inte om landsbygdsutveckling. Han har inte ett konkret förslag att komma med. Däremot talar han om internationell utveckling och storstadsutveckling.

Jag vill återigen påminna industriministern om vad han egentligen skulle svara på: Hur ser industriministern på landsbygdens befolkningsutveckling? Kommer antalet människor att öka eller minska på svensk landsbygd de tio kommande åren? Kommer servicen att bli ännu mer försämrad, vilket regeringen har fattat en hel serie beslut om? Eller skall regeringen byta inriktning och i stället börja fatta positiva beslut? Regeringen har på kort tid fattat 50 beslut åt fel håll! När får vi se ett för landsbygden positivt förslag?

Anf. 9 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Industriministern säger att jag fortsätter att svartmåla. Visserligen är jag relativt ny i kammaren, men jag tycker ändå att industriministern kan visa mig den respekten att tala om på vilket sätt jag helt och hållet ägnar mig åt att svartmåla.

Vad jag gör är att jag talar om stimulans för de människor som finns ute i glesbygden. Jag talar om hur man skall mobilisera dessa kreativa krafter till att klara sin situation och hur de skall stöttas. Jag talar om hur glesbygdstöd och projektmedel skall utformas för att denna stimulans och mobilisering av krafterna på landsbygden skall uppnås. Då säger industriministern att jag svartmålar. Jag skulle vilja veta på vilket sätt den s. k. oljekannan fungerar i socialdemokratisk regionalpolitik. Jag har faktiskt inte förstått det. Jag tycker snarast att den verkar tämligen tom.

I den här debatten har industriministern inte på något sätt berört de allra viktigaste frågorna för landsbygden eller de utsatta regionerna över huvud taget. I det fem sidor långa svaret finns det inte någonting om kommunikationens betydelse för glesbygden. Jag skulle vilja veta hur regeringen ser på de frågorna.

Transportstödet är viktigt för glesbygden. Persontransportstödet vill ni inte göra någonting åt – egenföretagarna skall tydligen inte få glädje av det. Varför avstår regeringen från de viktigaste insatserna för att en företagare skall kunna klara sig, hitta till nya marknader osv.?

I vissa regioner gör man ändå försök med kommunikationerna. Det finns exempelvis tågtaxi, och det innebär att man får åka taxi fram till stationen, där man sedan tar tåget. Tyvärr är detta så dåligt utformat att man först måste åka in till staden på dagen och köpa sin biljett, sedan åka hem igen för att senare på kvällen bli hämtad av denna taxi så att man kan ta t. ex. natttåget söderut och komma till sina kunder.

Vad vill regeringen göra för att stimulera de olika transportslagen ute i glesbygden? Hur skall man lösa samverkansfrågorna så att man får så effektiva transportmedel som möjligt på billigaste och bästa sätt och så att man kan köpa en biljett och åka från dörr till dörr utan att ha det ordnat så som jag nyss beskrev det?

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1987/88:232 om befolkningsutvecklingen i Västernorrlands län

Anf. 10 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talmän! Sigge Godin har ställt följande fråga till mig:

Är regeringen beredd föreslå ytterligare regionalpolitiska åtgärder för Västernorrland?

Bakgrunden till Sigge Godins interpellation är den befolkningsminskning som Västernorrlands län haft under 1980-talet. Under perioden 1980–1987 har länets befolkning minskat med 7 600 personer eller 2,8 %. Landets folkmängd har under samma period ökat med 1,2 %. Befolkningsminskningen förklaras dels av att inflyttningen varit mindre än utflyttningen, dels av att födelsetalet varit lägre än dödstalet. Glädjande nog har utflyttningen bromsats upp under 1987 jämfört med året innan. Tendensen håller i sig även första kvartalet i år.

Arbetslösheten i länet har glädjande nog sjunkit liksom antalet personer som är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Samtidigt som arbetslösheten ligger något över riksnivån uppger företag och länsarbetsnämnd att de inte kan rekrytera vissa yrkesgrupper och nyckelpersoner. Flera företag i länet saknar enligt uppgift arbetskraft.

Mitt svar på Sigge Godins interpellation är att regeringen målmedvetet bedriver en regionalpolitik efter varje regions problem och förutsättningar. I Västernorrlands län har betydande regionalpolitiska insatser gjorts.

Under perioden 1982/83 t. o. m. 1987 har stöd i form av lokaliseringssubsidier lämnats med 221 milj. kr. och i form av lokaliseringsslån med 252 milj. kr. Insatserna beräknas ha gett ca 1 400 arbetstillfällen.

Bland de större industriprojekt till vilka regeringen lämnat stöd kan jag nämna Teli i Timrå, NCB i Väja, Kramfors, Stiftelsen Industricentra och EKA Alby Kemi AB i Ånge, Företagens Hus i Sollefteå samt Svenska Bromsbandsfabriken i Långsele.

Vidare har regeringen medverkat vid uppbyggnaden av Merlo Invest och Stiftelsen Merlo för att stödja företagsamheten i Timrå. Även till turistsatsningar i Sollefteå och Kramfors har regeringen gett stöd.

Anslaget för regionala utvecklingsinsatser till länsstyrelsen har ökat från 26 milj. kr. budgetåret 1982/83 till 70 milj. kr. budgetåret 1987/88. Härtill kommer en beslutsram av 22 milj. kr. för lokaliseringsslån. Under samma period har länsarbetsnämnden erhållit drygt 1 miljard kronor för sysselsättningskapande åtgärder.

Betydande insatser har gjorts för att stödja teknik- och kunskapspridning-

en i Västernorrlands län. Omkring 20 milj. kr. har satsats på sådana ändamål sedan 1983. Regeringen har medverkat genom stöd till Drift- och underhållstekniskt centrum samt YDAB i Härnösand, Industriellt utvecklingscentrum i Örnsköldsvik. Kramfors Utvecklingscentrum, Sundsvalls Utvecklingscentrum och Stiftelsen för tillämpad hydraulik i Örnsköldsvik. Regeringen har vidare gett stöd till högskolan i Sundsvall/Härnösand.

Bland sådana insatser som syftar till att förbättra infrastrukturen i Västernorrlands län vill jag nämna den s.k. Deltavägen, som förkortar avståndet mellan Sundsvall och Härnösand, förbättrar kommunikationerna till Midlanta flygplats och ger allmänt bättre förutsättningar att utveckla Sundsvall/Timrå/Härnösand till en stark region i Mellannorrland.

Till infrastrukturinsatserna hör också de särskilda medlen för bärighetshöjande åtgärder i länets vägnät. Västernorrlands län har erhållit 63,5 milj. kr. i första etappen. För den resterande perioden fram till 1997 har över 700 milj. kr. beräknats för länet. Det innebär att Västernorrlands län ligger i topp både vad gäller antal projekt och vad gäller tilldelade medel.

Till detta kommer regionalpolitiskt viktiga förslag i bl. a. den trafikpolitiska propositionen, t.ex. utbyggnaden av en snabbjärnväg Stockholm-Sundsvall, som anges som klart angelägen att påbörja under den närmaste planeringsperioden.

Regeringen har således arbetat kontinuerligt med åtgärder av olika slag i länet. Insatserna har också enligt den befolkningsutveckling som jag redogjorde för inledningsvis börjat bära frukt. Utflyttningen är uppbromsad så långt vi har data att avläsa, dvs. fram t. o. m. första kvartalet i år.

Jag vill alltså hävda att betydande regionalpolitiska insatser gjorts för Västernorrland. Regeringen är givetvis beredd att gå vidare på denna väg. Detta kommer att skapa förutsättningar för en långsiktigt gynnsam utveckling i länet.

Anf. 11 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Västernorrlands län är det län som under 80-talet haft den sämsta utvecklingen. Detta konstaterar industriministern också i sitt svar, som jag vill tacka för.

Av landets 40 största kommuner var det fyra som hade minskad folkmängd 1987. Två av dem ligger i Västernorrland, nämligen Sundsvall och Örnsköldsvik, stöttepelarna i länet.

Industriministern ser mycket ljus på Västernorrlands situation. Då frågar man sig: Är det för att det är valår, eller vad kan det bero på? Visserligen är befolkningsutvecklingen något bättre i dag än tidigare, men problem finns i bakgrunden. Detta vet industriministern självfallet efter besök i Härnösand och Sundsvall för en vecka sedan.

Änge kommun brottas med problem med elpriserna för den största industrin i kommunen. Någon hjälp från regeringen ser kommunen inte ut att få.

Förutom problem med den bilagda försäljningen av Graningeverken och nedläggningen av Utansjö har Härnösand också andra allvarliga problem.

Härnösand är den enda residensstad i landet vars befolkning under loppet av flera år minskat.

En undersökning visar att Härnösands offentliga sektor kommer att minska fram till 1990. Totalt befaras ca 500 tjänster försvinna inom den statliga sektorn. Forskare vid Umeå universitet visar i en utredning att befolkningen, om dessa förändringar förverkligas, fram till år 2000 kommer att minska med 2 500 personer, vilket innebär att kommunen för att klara servicen måste höja skatten med 2 kr. eller öka belåningen med 250 miljoner. Ett tredje alternativ är att avskeda 150 personer från kommunen, vilket ökar svårigheterna ytterligare.

Forskarna säger att situationen i Härnösand är lika allvarlig som den som råder i landets värst drabbade kommuner. Vad vill regeringen då göra?

Industriministern säger i svaret att regeringen målmedvetet bedriver en regionalpolitik efter varje regions problem och förutsättningar.

Vad är det då för målmedvetna satsningar som regeringen gjort i Västernorrland? De höjda länsanslagen ordnade riksdagen mot regeringens vilja – det hörde vi tidigare. Men det är självfallet bra att industriministern reser ut bl. a. till Västernorrland och skryter över den fina insatsen.

I motioner har jag påpekat att Västernorrland är det län som ligger längst från en teknisk högskola. Jag frågar: Är industriministern beredd att medverka till att särskilda projektpengar anvisas för att rekrytera tekniker, nyckelpersoner, till länet? På 70-talet utlokalisades ett antal statliga myndigheter till Sundsvall. Inte förrän i år startar systemvetenskaplig linje vid högskolan Sundsvall/Härnösand. Det innebär att dessa dataintensiva verk inte kunnat rekrytera kvalificerad arbetskraft, och inte heller de privata dataföretagen.

Är industriministern beredd att medverka till att förverkliga riksdagens beslut 1987 att utvecklingen inom de statliga verken skall flyttas ut till orter där de är lokaliserade?

Är regeringen beredd att här försöka undvika den situation som uppstått på många andra håll i landet och som innebär att man får göra katastrofutryckningar när situationen är kaotisk? Vilka insatser i förebyggande syfte kan regeringen göra i Härnösand i synnerhet och i Västernorrland i allmänhet?

Jag har i min interpellation föreslagit att Härnösands möjligheter inom kust- och sjöräddning skall utvecklas. Efter besked från departementet strök jag den frågan i min interpellation. Jag är litet förvånad över att industriministern inte kan diskutera andra sektors medverkan i regionalpolitiken. Lever inte den s. k. statssekreterargruppen, som skall svara för samordningen i regeringen?

Jag kan tänka mig att kustbevakningsverket mycket väl hade kunnat förläggas till Härnösand. Regeringen tycker tyvärr inte det. Varför? Isbrytarflottan, som har sin största tjänstgöringstid i Bottenviken och Bottenhavet, borde kunna förläggas till Härnösand.

Det var av militära skäl ett misstag att en gång i tiden lägga ned Sundsvalls luftvärnsregemente. KA 5 i Härnösand har kapacitet och förutsättningar att svara även för luftvärnsutbildningen för armén. Fixa det, industriministern! De kan göra ett bra jobb där.

Om man gör satsningar på denna naturliga utveckling i Härnösand och samtidigt stimulerar småföretagandet i Ådalen, kanske en framtida förändring av skogsindustrin där inte blir så kännbar som den annars skulle bli. Att

vänta och se vad framtiden har i sitt sköte är en dålig politik. Är det den sortens regionalpolitik som är den tredje vägens politik? Då tycker jag att ni skall tänka om.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:228 om hemtjänsten

Anf. 12 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig om jag är beredd att underlätta tillkomsten av enskilt bedriven verksamhet inom hemtjänsten samt om jag ämnar vidta åtgärder som underlättar tillkomsten av lösningar i enlighet med det s. k. STIL-projektet, dvs. göra det möjligt för äldre och sjuka att själva utse sin hemhjälp. Gullan Lindblad har också frågat vilka initiativ som tagits på utbildningsområdet för att underlätta samordningen hemtjänst – hemsjukvård.

Jag vill först slå fast att det är samhällets ansvar att se till att alla människor får en god service och vård. Den som behöver hjälp skall inte vara beroende av att släkt och vänner kan och vill hjälpa. Samhällets insatser kan dock behöva kompletteras genom verksamhet bedriven av frivilliga organisationer och olika former av kooperativ. Närstående som vill och kan hjälpa den enskilde ges också på olika sätt stöd från samhällets sida.

Jag vill i detta sammanhang påminna om socialtjänstlagens 9 §, som föreskriver att socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

Genom de särskilda statliga medel som finns avsatta för att utveckla den sociala hemhjälpen har kommuner, landsting och organisationer fått möjlighet att bedriva utvecklingsarbete i syfte att förbättra situationen för den som väljer att bo kvar hemma. Ca 320 projekt har hittills beviljats medel. Ett stort antal projekt bygger på samverkan mellan hemtjänst och olika former av frivilligorganisationer i syfte att komplettera samhällets insatser. Det s. k. STIL-projektet har beviljats medel genom allmänna arvsfonden. Likaså finns flera projekt som syftar till att ge s. k. anhörigvårdare ett förbättrat stöd från samhället.

Vidare vill jag erinra om det särskilda statliga stöd som finns under perioden 1985–1990 för utveckling av samordnad boendeservice, öppen och tillgänglig för alla, med äldre, handikappade och långtidssjuka som särskilt viktiga målgrupper. Boendeservicedelegationen bereder ansökningar om stöd för lokalt utvecklingsarbete, som syftar till att förbättra samarbetet mellan olika offentliga, kommersiella och informella resurser och intressenter verksamma i ett bostadsområde, på en ort eller i en kommunal. Delegationen har som stöd för sina bedömningar en referensgrupp med representanter för ett stort antal organisationer och övriga intressenter. I nära samarbete med kommuner, organisationer m.fl. utvecklar nu olika bostadsföretag en utvidgad boendeservice, som kompletterar samhällets service i syfte att underlätta ett kvarboende med service, trygghet och

gemenskap. Verksamhet i kooperativa former visar på intressanta vägar för ett förstärkt brukarinflytande och förbättrade sociala kontakter. Ett fyrtiotal utvecklingsprojekt har hittills beviljats medel.

Resultat och erfarenheter från dessa båda utvecklingsåtgärder utvärderas successivt. Genom faktablad, exempelsamlingar, skrifter, seminarier och konferenser sprids kunskap om vunna erfarenheter.

Av denna redovisning framgår att regeringen på flera sätt aktivt arbetar för att hemtjänsten skall kompletteras av verksamhet bedriven av organisationer och kooperativ.

När det gäller initiativen på utbildningsområdet vill jag påminna om förslag från både äldreberedningen och Arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY-gruppen) om att gymnasieutbildningen förlängs till tre år och att vårdlinjen och den sociala servicelinjen samordnas. Regeringen har nyligen överlämnat en proposition till riksdagen om försöksverksamhet i enlighet med ÖGY:s förslag, och förslaget behandlas för närvarande i utbildningsutskottet.

Anf. 13 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindqvist för ett utförligt svar, som främst är en redogörelse för de olika pågående försöksverksamheterna. Det kan medges att det är en ganska imponerande karta. Det är bra med alla de här försöksverksamheterna, men jag saknar ett uttryck för regeringens verkliga ambitioner när det gäller att utveckla de verksamheter som statsrådet kallar komplement till samhällets insatser.

Anledningen till min interpellation är den rapport rörande hemtjänsten som socialstyrelsen nyligen överlämnat till regeringen och till vilken de borgerliga ledamöterna i styrelsen fogade ett särskilt yttrande – jag vet att i varje fall två av ledamöterna är närvarande här i kammaren –, där vi betonade nödvändigheten av att tillvarata enskilda alternativ och frivilliga insatser för att över huvud taget klara den framtida hemtjänsten.

Verkligheten har drivit fram alternativ som efterfrågas av de enskilda människorna, knappast initiativ från regeringens sida. Av statsrådets svar framgår att det först och främst är *samhället* – landsting och kommun – som skall ha huvudansvaret. Visst, samhället har alltid ytterst sitt givna ansvar här, bl. a. enligt socialtjänstlagen. Men det allra viktigaste är – enligt moderat uppfattning – att den enskilde själv får bestämma vilken hjälp och vård vederbörande vill ha.

Den som behöver hjälp skall inte vara beroende av att släkt och vänner kan och vill hjälpa till, säger statsrådet. Men nog vet väl statsrådet Lindqvist att det är så i dag? Den s. k. anhörigvården ger i dag tre gånger så mycket tid till gamla, handikappade och sjuka som den offentligt bedrivna hemtjänsten. Det är faktiskt hemtjänsten som utgör ett komplement till anhörigvården i dag. Jag tror att statsrådet inser att vi *aldrig* kommer att klara hemtjänsten utan anhörigas och vänners insatser. Antalet yrkesarbetande inom vård och omsorg kommer helt enkelt inte att räcka till. Därför hade det varit intressant att få veta vad regeringen föreslår för att underlätta situationen för de anhöriga, och inte bara få en hänvisning till ett projekt. De anhöriga har ofta en väldigt tung uppgift. Närstående ges på olika sätt stöd från samhällets sida,

säger statsrådet. Jag vill påstå att detta stöd i dag är alldeles för dåligt. Vad vill regeringen göra för att underlätta för alla anhöriga, vanligen kvinnor, som ofta uppoffrar sig därför att kommunernas hemtjänstresurser inte räcker till? Ett positivt uttalande t. ex. om rätten till rimlig ersättning och avlastningsplatser inom den slutna vården från statsrådets sida hade betydtt mycket för alla dessa tyst arbetande människor.

Det låter bra att den enskilde har full medbestämmanderätt enligt socialtjänstlagen. Det är ju någonting som vi alla ställer upp på. Men hur är det i verkligheten? Enligt en Spri-rapport för några år sedan upplevde hälften av de äldre att någon annan hade bestämt över dem när det gällde deras vård och service. Sådan är verkligheten – tyvärr.

Hur tänker regeringen förverkliga självbestämmandet och valfriheten för dem som behöver hemtjänst? Är regeringen t. ex. öppen för att införa någon typ av hemtjänstersättning, hemvårdsbidrag eller vad vi vill kalla det som människor själva kan förfoga över? I Danmark och Finland administreras en sådan ersättning via socialförsäkringen, men man kunde naturligtvis också tänka sig någon form av "vårdpeng" från kommunen som den enskilde finge använda för att anlita den hjälp han eller hon finner bäst. Det kunde bli en positiv utveckling av STIL-projektet.

Kan statsrådet t. ex. tänka sig *skattefrihet* till ett visst belopp för yngre pensionärer som är villiga att göra en vårdinsats för litet äldre och sjukare pensionärer?

Är statsrådet beredd att öppna möjligheten för dem som vill driva ett *hemtjänstbolag* i egen regi eller på entreprenad till kommunerna?

Vad gör regeringen för att tillvarata kompetensen hos våra invandrare? Jag är övertygad om att de kommer att bli en väldigt fin resurs, om man verkligen tillvaratar deras kunskaper och intresse på allra bästa sätt, och utan att tillämpa den byråkrati som i dag omgärdar de här frågorna.

Alla de insatser som jag nu har nämnt kommer att behövas, utöver de personalrekryterande och personalbefrämjande åtgärder inom hemtjänsten som förordats av socialstyrelsen. Håller statsrådet med mig? Och när kommer de nya fördomsfria förslagen från regeringens sida, där man fullt ut inser att kommun och landsting inte klarar allt? De förslagen behöver komma *nu!*

Till sist bara några ord om den kommande vårdutbildningen. Vi är överens om att vi måste få till stånd en utbildning som gör hemtjänstpersonalen kapabel både att ge insulininjektionen på morgonen och att koka vällingen, som jag brukar uttrycka saken. Därför har vi moderater länge i motioner föreslagit en samordnad treårig utbildning. Det är bra om en sådan utbildning nu kommer till stånd. Jag tycker emellertid att det hade varit bättre om man satsat mera rejält på vårdutbildningarna än på en allmän försöksverksamhet. Men det är kanske en annan historia!

Anf. 14 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Det har varit stora rubriker angående vården: Vården sommaren 1988 värre än fjolårets. Hemsjukvården i kris. Det saknas personal, osv.

Jag tänker inte gå in på detta, eftersom Gullan Lindblad gör det med den

äran. Jag skall i all stillhet komma med ett litet tips till statsrådet angående personal.

För en tid sedan kontaktades jag av en sjukvårdslärare vid Marinens sjukvårdsskola i Göteborg. Där utbildas gruppbefälsuttagna sjukvårdare från både flottan och kustartilleriet samt plutonsbefäl för krigsplacering som självständiga sjukvårdare. På skolan utbildas självständiga sjukvårdare, sjukvårdare som skall tjänstgöra under läkares ledning, läkarsekreterare och sjukbärargrupschefer. De militära termerna är jag inte så våldsamt hemma på, men jag har noterat vad som stod i den handling som jag fick.

Skolans läroplan omfattar, förutom teori, även praktik på sjukhus. Jag blev intresserad, då denna sjukvårdslärare framhöll att det efter denna utbildning kan uppstå en skarv mellan den militära sjukvårdsutbildningen och civilt arbete eller utbildning. Han tyckte att det vore intressant att undersöka detta objekt och om det även skulle finnas ett intresse för arbete inom den civila vården.

Jag kan föreställa mig att dessa pojkar som skall fungera i händelse av en krigssituation, till viss del självständigt, även bör klara av att tjänstgöra i en civil krissituation, t. ex. inom hemsjukvården. Jag kan också tänka mig att de, med en viss komplettering av utbildningen, även skulle kunna tjänstgöra inom sjukvården. Detta ligger emellertid inom statsrådet Sigurdsens ansvarsområde. Men jag ber att få överlämna dessa papper till statsrådet Lindqvist, så att statsrådet och Gertrud Sigurdsen gemensamt kan gå igenom dem på departementet.

Till sist, herr talman: Jag har ett 30-årigt yrkesliv som distriktssköterska bakom mig. Detta arbete omfattade även hemsjukvård. Jag är inte det minsta förvånad över den situation som nu har uppstått. Jag har kunnat skönja denna utveckling, och jag har förstått att 1980-talet skulle komma att innebära något av de brustna illusionernas årtionde när det gäller offentlig service. Det finns inte och kommer inte att finnas tillräckligt med människor att tillgå för att klara de behov och den efterfrågan på tjänster som krävs. Och den offentliga sektorn kommer med benhård konsekvens att behöva genomgå något av en kulturrevolution för att anpassa sig efter människors behov oberoende av vilka politiker som finns – det är bara så. Vi moderater har talat om detta. Men verkligheten kommer att visa att man, om inte mera ansvar delegeras till människor som är beredda att göra en insats och som är beredda att ta fullt ansvar, får den verkliga krisen på 1990-talet. Denna utveckling måste man hejda.

Anf. 15 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag fick ett brev från 15 vårdbiträden. Hela brevet var ett nödrop. "Vi har lärt oss att i första hand ha tid med vårdtagarna", skrev de, "men den tiden finns inte p. g. a. för litet personal... En anställd i hemtjänsten skall på en halvtimme klara uppstigning, toalettbesök, tvättning, tandhygien, påklädning, medicinering m. m. Jäkta vidare för att under nästa halvtimme hinna med frukost, bäddning, städning, rakning, medicinering och blöjbyte. Eftersom dessa besök är den enda kontakten med yttervärlden för många känns det bittert att behöva rusa vidare utan att ha fått samtala!"

Det här brevet är ganska typiskt för tongångarna bland hemsjukvårdspersonal. Undra på att personalomsättningen är hög! Därtill har vi få sökande till den sociala servicelinjen och ett ökande antal åldringar. Vården och omsorgen är sannerligen i dag vår viktigaste äldre fråga, viktigare än pensionsspäslaget.

För oss i folkpartiet är det inte avgörande om en verksamhet bedrivs i offentlig eller privat regi. Det avgörande är att människor får den service de behöver, i den form som de själva har valt. Därför måste det finnas många alternativ och stor öppenhet för nya vägar. STIL-projektet är ett föredömligt alternativ. Vi i folkpartiet har föreslagit försök med servicekuponger som en annan tänkbar väg att öka valfriheten. Kan statsrådet tänka sig en sådan försöksverksamhet?

Vi har åtskilliga 65-70-åringar, och kanske också äldre pensionärer, som skulle kunna tänka sig att arbeta några timmar i veckan inom hemtjänsten. För dem är problemet att extrainkomsten äts upp av skatter och bortfallande bidrag. På bärplockning får man tjäna 5 000 kr. skattefritt. Vore det orimligt, Bengt Lindqvist, att stimulera pensionärer till en insats inom hemtjänsten genom att där ge dessa en liknande skattefrihet?

Anhöriga utför i dag "hemtjänst" under tre gånger så lång tid som den kommunala hemtjänsten. I en SCB-undersökning angav tre fjärdedelar av de tillfrågade att de ville vårda sina föräldrar hemma vid långvarig sjukdom. Men då måste man få ledigt och få skälig ersättning. Folkpartiet har i många år krävt att anhöriga skall få både rätt att vara lediga och ATP-grundande ersättning från den allmänna försäkringen med belopp som motsvarar sjukpenningen. Vid längre vårdtid bör de anhöriga erbjudas anställning som sjukvårdsbiträde. Vad anser statsrådet om de här folkpartiförslagen?

Så till sist: Det behövs också mer pengar när det gäller att bemästra sjukvårdskrisen. Folkpartiet anser att vården i framtiden bör tillföras ökade resurser i takt med den ekonomiska tillväxten, dvs. 2-2 1/2 % per år. Håller statsrådet med om att det är sjukvården som skall prioriteras och tillföras ökade resurser från den ekonomiska tillväxten?

Anf. 16 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Så här några månader före valet utvecklas lätt varje debatt här i riksdagen till en bred politisk debatt, som bara har sin utgångspunkt men inte sina ramar i den fråga som utgångsvis har ställts. Jag skall ändå försöka hålla mig till de frågor som ursprungligen ställts.

Jag vill först säga någonting om huvudprincipen. För mig är det självklart att det är kommunen som i kraft av socialtjänstlagen har ansvaret för tillgodoseendet av människors behov av social omvårdnad. Det egentliga omvårdnadsbehovet har ofta en grannliga karaktär, och det gäller att dimensionera resurser och insatser efter den uppfattning som man skaffar sig om behoven. Därför är det för mig alldeles klart att det är kommunen som genom sin hemtjänst och andra anordningar också skall svara för själva omsorgsarbetet.

Innebörden av det jag säger i mitt svar är att det däremot runt omkring det egentliga omsorgsarbetet finns en rad viktiga ting som också bidrar till att höja livskvaliteten för enskilda människor med omfattande vårdbehov. Där

kan en samverkan verkligen utvecklas i förhållande till vad som görs i dag mellan kommunen och socialtjänsten å ena sidan och å andra sidan anhöriga, frivilligorganisationer, bostadsföretag och andra som spelar en roll för närservicen där människor bor och vistas.

Jag anser också att de utvecklingsprojekt som vi ger pengar till och där vi förfogar över ganska betydande medel visar på nya vägar. Där finns det fortfarande en utvecklingspotential som jag tycker att vi tillsammans skall utnyttja. Det gäller både de 20 miljoner årligen som vi förfogar över för social hemhjälp och de 100 miljoner på fem år som boendeservicedelegationen förfogar över. 46 miljoner är nu förbrukade på 40 projekt, men det finns utrymme för mycket mer och många intressanta ting här. För mig är det helt givet att det i enlighet med socialtjänstlagen är kommunens ansvar att utföra det egentliga omsorgsarbetet.

Jag blir sedan fundersam när jag hör exempelvis Siri Häggmark lägga ut texten om hur små resurser vi har inom den offentliga sektorn i fråga om personal och säga att lösningen beträffande resursbehoven skulle vara enskilt bedriven verksamhet. Men vi får väl inte fler människor i samhället som är beredda att gå in i omsorgsarbete därför att arbetet bedrivs i enskild regi? Det tror i varje fall inte jag. Huvudproblemet är att intressera framför allt unga människor för att gå in i omsorgsarbetet, och omsorgsarbetet måste som yrkessektor lyftas, utvecklas och erkännas av alla oss andra. Sker det är jag övertygad om att människor också kommer att dras till detta viktiga, intressanta och socialt mycket givande arbete, när det fungerar.

Jag vill tacka Siri Häggmark för tipset om att eventuellt inleda ett samarbete med dem som har fått en militär utbildning. Jag skall ta det med mig, och vi skall verkligen se på det. Det förefaller att finnas resurser där som eventuellt skulle kunna användas också i vår praktiska verksamhet.

I fråga om anhängvården och vad regeringen är beredd att göra på det området är alla tre meddebattörerna säkert medvetna om att det är meningen att en äldreproposition skall komma ganska snart. Det är naturligtvis i den som vi skall redovisa de insatser i fråga om både anhängvård och annat som vi är beredda att göra, och jag håller mig därför till principerna på det här området.

Servicekuponger, Ingrid Ronne-Björkqvist, tror jag inte heller löser vårdproblemet framöver. Det är inte detta som ger oss de resurser som vi behöver och de människor som vi behöver för att klara människors omvårdnadsbehov. Det gäller att vi rationellt och ändamålsenligt använder de resurser som vi förfogar över. Det handlar också om, som jag sade tidigare, att vi lyfter hela omsorgssektorn som yrkessektor och ger de människor som går in i den här viktiga arbetsuppgiften ett gott stöd i det svåra och viktiga jobbet. Det är de åtgärder som jag tror mest på när det handlar om att råda bot på den hotande krisen.

Till sist vill jag vända mig mot den svartmålning som många debattörer ofta förfaller till när det gäller situationen inom omsorgsområdet. Visst finns det problem, och dem skall vi ta itu med. Men det är viktigt att också tala om att en hel del fungerar bra. Jag har under de senaste veckorna träffat åtskilliga hundra hemvårdsbiträden – i går senast 300 stycken i Malmö – och haft mycket ingående diskussioner om deras arbetssituation. De upplever den

inte så totalt svart som man ibland när man lyssnar på sina meddebattörer får ett intryck av att den skulle vara.

Anf. 17 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vågar nog säga att vi alla som deltar i den här debatten är besjälade av en vilja och en önskan att göra det så bra och så tryggt som möjligt för våra äldre när de behöver hjälp och vård. Detta är inte något inlägg i valdebatten, utan vad vi här framför är ett sedan länge känt engagemang, inte minst för de äldre och sjuka. Så känner av naturliga skäl en f. d. sjuksköterska.

Jag hoppas att statsrådet uppfattar det så att mina kompletterande frågor har anknytning till de frågor jag ställde i interpellationen men som jag inte tycker att jag fått något riktigt svar på.

Statsrådet säger hela tiden att detta är kommunens ansvar. Det är riktigt att socialtjänstlagen ger kommunen detta yttersta ansvar. Men vi har alla ett ansvar – ett personligt ansvar. Det är också oerhört många människor utöver dem som ingår i den s. k. vårdsvängen som gärna vill ta ansvar och hjälpa till på olika sätt. Jag hoppas att vi kan få förståelse för att människor som vill bedriva enskild verksamhet eller pensionärer som vill göra en extra insats får möjlighet till det och kanske också lockas av någon liten morot.

Det är väldigt lätt att säga att det är den offentliga sektorn som skall svara för denna verksamhet. Men jag tror att vi kan öka resurserna om vi tar till vara varje engagemang som finns hos medmänniskorna – detta är ju i högsta grad en fråga om medmännisklighet.

Att detta är ett viktigt arbete är jag, som i många år ägnat mig åt vårdarbete, den första att understryka. Jag tycker att arbetet inom hemtjänsten är bland det mest kvalificerade som tänkas kan. Man skall inte bara kunna städa litet grand och hjälpa till med dagliga bestyr. Man skall också vara kurator och kanske även kunna ge elementär sjukvård, t. ex. den spruta som jag talade om tidigare. Det är alltså ett mycket viktigt arbete. Därför skall vi naturligtvis alla, var och en på sitt sätt, se till att yrkets status höjs och att löneförhållandena blir bättre – det kanske de blir nu genom den senaste avtalsuppgörelsen.

Vi svartmålar inte. Men vi måste konstatera att vi enligt äldreberedningen behöver rekrytera mellan 77 000 och 100 000 personer ytterligare till hemtjänsten, om vi skall klara behoven. Det kan vi inte göra med nuvarande resurser, herr statsråd. Därför måste vi förutsättningslöst och fördomsfritt pröva nya vägar. Jag hoppas att jag i ett kompletterande svar får ett ja från statsrådet när det gäller mitt förslag att vi skall försöka finna även andra vägar.

Anf. 18 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Vad jag sade om en kulturrevolution inom den offentliga servicen beror på att jag under min långa verksamhet på detta område – den omfattar dock 30 år – märkt att det inom just bl. a. hemsjukvården behövs fler som deltar i arbetet. Det räcker inte med att hänvisa till att det enligt socialtjänstlagen är kommunerna som bär det yttersta ansvaret. Att det hittills gått så pass bra som det gjort beror faktiskt på att anhöriga har ställt

upp under de timmar på dygnet då den offentliga hemtjänsten inte kunnat ge erforderlig vård och tillsyn.

Jag ser väl inte särskilt revolutionär ut, men jag tror faktiskt att vi måste få denna kulturrevolution. Den revolutionen kommer, eftersom människor inte nöjer sig med att inte veta om de kan få in en anhörig på en avlastningsplats. Blir jag hjälpt med det och det? Det är ju detta som är det verkligt svåra. Jag menar att var och en tar ansvar för sin affär. Vi behöver offentlig vård, och vi behöver enskild vård. Vi behöver både—och.

Som jag sade tidigare: Oavsett vad vi politiker står för och oavsett vilket parti vi tillhör, så kommer den här revolutionen att äga rum. Vi har bara att administrera den och vara tacksamma för att någon ställer upp och klarar detta. Tro mig! Om vi ser på utvecklingstendenserna för äldre människor bara en bit in på 2000-talet med de minskande ungdomskullarna, förstår vi att alla goda krafter måste hjälpa till. Det är precis så jag menar.

Sedan är jag glad för att statsrådet är villig att titta på läroplanen från marinens sjukvårdsskola. Jag tror att det var ett bra tips.

Anf. 19 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Det behövs ingen svartmålning, Bengt Lindqvist. Verkligheten är alldeles tillräckligt bekymmersam utan svartmålning.

Det går inte att lösa vårdproblemen genom servicekuponger, säger Bengt Lindqvist. Det tror inte jag heller, utan jag tror att det måste vara många positiva åtgärder som i samverkan hjälps åt att lösa de här problemen, och jag tror att försök med servicekuponger då kan vara värt att pröva.

Bengt Lindqvist tror inte att fler blir engagerade, om privata initiativ kan få möjlighet att verka i större utsträckning än i dag. Det finns emellertid intresse för att erbjuda hemtjänst både från ideella organisationer och privata serviceföretag. Man kan t. ex. tänka sig pensionärsorganisationer som driver sådan verksamhet. Då tänker jag på verksamhet som ges motsvarande stöd som den kommunala. Kommunen skall naturligtvis fortsätta att ha det kontrollerande ansvaret över verksamheten. Kommunen skall svara för omsorgsarbetet, säger Bengt Lindqvist. Jag skulle vilja veta vad som inryms i det. Anser statsrådet att ideella organisationer och privata serviceföretag skulle kunna få motsvarande stöd som den kommunala verksamheten, förutsatt att kommunen har det övergripande ansvaret och kontrollerar att kvaliteten är acceptabel?

Anf. 20 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Det är en stor tillgång för landets äldre att landets politiker här i riksdagen och i regeringen är medvetna om att vi har stora och viktiga uppgifter framför oss när det gäller äldreomsorgen. Det bör inge trygghet, tycker jag. Det är en tillgång om vi i politiken så långt som möjligt kan enas om tagen framöver. Medvetenheten om att äldreomsorgens insatser måste öka bör präglade vårt handlande från nu och framåt i många år. Så måste det vara ute i kommunerna, men också i landstingen och på den statliga nivån måste denna medvetenhet finnas. Då är det många saker som behöver göras. För regeringens del återkommer vi så småningom i uppföljningen av äldreberedningen till dessa frågor.

Hur skall vi klara personalbehoven som på bruttonivå beräknats uppgå till mycket höga tal; 70 000–100 000 personer behöver rekryteras fram till år 2000. Det förefaller vara en nästan omöjlig uppgift. En viktig signal får vi genom socialstyrelsens rapport, som säger att det är genom åtgärder som, gärna kraftigt, minskar personalomsättningen och som gör det möjligt för människor att arbeta längre tid per dag och per vecka i hemtjänst och i annan omsorgsverksamhet som vi skaffar oss stora delar av de personalresurser som vi behöver för framtiden. Vi kan alltså kraftigt minska nyrekryteringsbehovet, om vi lyckas få ned personalomsättningen och skapa förutsättningar för att människor kan öka sin arbetstid.

I gengäld ställer detta stora krav på det jag tidigare har berört, nämligen att vi lyfter upp omsorgsarbetet såsom yrkesområde betraktat – från utbildning till arbetsmiljö, lön och personalpolitik i övrigt. Alla sidor måste tas med i ett sådant lyft. Detta tror jag är den viktigaste insikt vi har fått från äldreberedningen och det arbete som socialstyrelsen nu har gjort.

STIL-projektet nämns i Gullan Lindblads fråga. Servicekuponger och andra typer av lösningar ligger åtminstone för borgerliga politiker nära till hands som en fortsättning på just den typ av verksamhet som STIL-projektet representerar. Bakgrunden är ju att människor med mycket omfattande behov av vård och stöd har svårt att känna att de är situationens herrar, att det är de som bestämmer i sitt eget hus och över sin egen vård och skötsel. STIL-projektet är för mig ett sätt att pröva hur inflytandet över den egna situationen kan öka, och jag är mycket intresserad av att följa erfarenheterna av detta arbete. STIL-projektet kommer att utvärderas av arbetslivscentrum – jag tror att utvärderingsarbetet just har påbörjats.

Vi ger pengar också till andra projekt, som har en liknande situation som utgångspunkt, förstärkt personlig assistans för människor med omfattande behov. Vilka slutsatser vi konkret skall dra av dessa projekt vill jag för min del vänta med att uttala mig om till dess att jag har sett erfarenheterna av dem. Jag vill emellertid säga att det för mig är självklart att inflytandefrågorna är viktiga i hela hemtjänstarbetet. Det är mycket av en utbildningsfråga och en attitydfråga från deras sida som bedriver vårdarbetet att se till att den människa som är beroende av hjälp och vård verkligen känner att den också styr vad som görs så långt som detta är rimligt och möjligt. Det gäller alltså att klara att göra denna avvägning. Ett sätt är att ge ett betydligt ökat ansvar till dem som utför omsorgsarbetet att tillsammans med den som får vården komma fram till olika sätt att arbeta som passar den särskilda situationen. För detta behövs inga särskilda initiativ, utan detta är ett synsätt som måste präglade hela hemtjänsten.

Den kulturrevolution som Siri Häggmark talar om vill jag gärna vara med om, men jag vill ge den innebörden att den i stället skall leda till att vi människor skall bry oss mer om varandra än tingen omkring oss, och att vi skall arbeta för att de av oss som behöver stöd av det gemensamma verkligen får detta stöd. Om detta präglar våra åtaganden gentemot äldre människor, betyder det att kommuner och landsting kommer att få de förutsättningar som krävs för att klara äldreomsorgen också på 1990-talet och fram emot år 2000.

Anf. 21 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag anser att det är bra att den här debatten har kunnat hållas i en som jag tycker konstruktiv ton. Jag tycker väl inte att jag har fått några helt tillfredsställande svar, men kanske kan debatten ändå stimulera det fortsatta arbetet. Låt oss också hoppas att statsrådet inte fortsättningsvis blir riktigt så låst i sin syn som han tyvärr verkade vara i dag. Jag tror att tillvaratagande av alla de enskilda initiativ som jag nämnde – hemtjänster-sättning, hemtjänstbolag, utnyttjande av invandrarnas kompetens, skattefrihet för yngre pensionärer som vill göra en insats – är nödvändigt för att vi skall klara den framtida hemtjänsten.

Socialstyrelsens rapport är bra, men den gick alldeles för ytligt igenom frågor rörande den framtida hemtjänsten. Utan att på något sätt svartmåla kan jag säga att vi vet ju att katastrofen mer eller mindre redan har inträffat ute i våra kommuner.

I dag står det i Värmlands Folkblad en stor rubrik: Hemtjänsten i Grums hotas av katastrof. Och kommunstyrelsens ordförande säger: Att det var så illa hade jag ingen aning om.

Jag är säker på att statsrådet Lindqvist vet precis var skon klämmer. Numera är det inte bara storstadskommunerna och de större tätorterna som drabbas av fullständigt katastrofala vårdproblem, utan dessa problem finns t. o. m. ute i småkommunerna och i glesbygden. Alla möjligheter är det då nödvändigt att tillvarata.

Vi vet ju att antalet 16-åringar minskar med 25 % medan de hjälpbehövande grupperna, dvs. 80-åringar och äldre, kommer att öka med 40 % eller ca 125 000 personer fram till sekelskiftet. Och då måste vi faktiskt se till att varje litet initiativ tas till vara.

Jag måste berätta om en liten flicka som satt i rullstol och som jag träffade när jag var på en HCK-debatt uppe i Luleå alldeles nyligen. Där tyckte de inte om att jag förordade enskilda alternativ. Men den här flickan kunde till sist inte hålla sig utan sade: Ja, för mig får det bli vad som helst, bara det blir en ändring, för nu har jag haft 72 hemsamariter på ett halvår, och jag står inte ut längre!

Hittar vi alternativ som gör att det är kanske en eller två människor som verkligen engagerar sig för den gamla eller sjuka, då har vi nått den kulturrevolution inom vården som Siri Häggmark har talat om, och den välkomnar jag.

Anf. 22 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig kort säga: Om vi inser vad äldroutvecklingen kräver av oss, klarar vi också uppgiften att ge äldre människor vård och service i framtiden i den omfattning de behöver det. Då kan vi inte heller införa skattestopp och dra undan resurser för dem i samhället, nämligen kommunerna, som skall utföra det viktiga omsorgsarbetet. Vi måste vara beredda att inte bara prata utan också framöver tilldela denna verksamhet de resurser som faktiskt behövs.

Det kan, hoppas vi, ske genom ett bättre och ändamålsenligare resursutnyttjande av det vi redan förfogar över. Detta kan möjligen ske – fast jag har svårt att se att det skulle vara möjligt i nämnvärd utsträckning – genom

Prot. 1987/88:113
3 maj 1988

Meddelande om frågor

omfördelningar. Men vi måste också vara beredda att om det blir nödvändigt tillföra friska pengar till äldreomsorgen, enligt min uppfattning. Detta är väl den stora skiljelinjen i varje fall mellan oss och moderaterna – och jag tror att de andra borgerliga partierna ser på detta på likartat sätt som moderaterna. Sedan vill jag återigen säga att jag inte förstår hur det förhållandet att omsorgen i framtiden skulle bedrivas i enskild regi skulle tillföra omsorgsarbetet mer folk. Det gör inte det, om man inte är beredd att så att säga konkurrera ut den offentliga sektorn genom särskilda förmåner och löne- och personalpolitiska åtgärder i övrigt. Men i så fall vore det väl mycket rimligare att vi gav hela omsorgssektorn det lyft som den behöver för att vi skall klara uppgifterna framöver.

Talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Sf36–Sf50 till socialförsäkringsutskottet

7 § Talmannen anmälde att *Sten Söderpalm-Berndes* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för Bengt Wittbom under tiden den 3–31 maj 1988.

8 § Anmäldes och bordlades

Justitieutskottets betänkanden

1987/88:40 om knivförbud i vissa fall m. m. (prop. 1987/88:98)

1987/88:47 om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 (prop. 1987/88:125 delvis)

9 § **Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framstälts

den 2 maj

1987/88:474 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om verksamheten vid Svenska Konsertbyrån:

Sedan några år bedriver Svenska Konsertbyrån, ett självständigt dotterbolag till Rikskonserter, en viktig förmedling av konsertmusiker. Detta arbete synes nu hotat av brist på medel och planer på omorganisation.

Jag frågar kulturministern:

Hur ser kulturministern på möjligheterna att fortsätta och utveckla verksamheten vid Svenska Konsertbyrån?

Prot. 1987/88:113
3 maj 1988

Meddelande om frågor

den 3 maj

1987/88:475 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till statsrådet Bengt Lindqvist om habiliteringen av handikappade:

Åtstramningspolitiken inom den offentliga sektorn medför att många enskilda människor kommer i kläm. Bl. a. gäller det handikappade barn och vuxna. Exempel på detta kan tas från hela landet.

I Stockholm är exempelvis arbetsbelastningen sådan att en 3/4-anställd logoped har ansvar för 340 barn med olika handikapp. På tio timmar i veckan skall en annan logoped hjälpa 200 vuxna utvecklingsstörda. Följden blir att personalen får en alltför tung arbetsbörda, och handikappade barn och vuxna får inte den hjälp de är i behov av och har rätt till.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag:

Är biträdande socialministern beredd vidta åtgärder för att öka resurserna till habilitering av handikappade barn och vuxna?

1987/88:476 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till miljö- och energiministern om trafiken på Dala Airport:

Den mest onödiga flygplats jag känner till är Dala Airport, sade miljöministern i onsdags vid en miljökonferens på Brunnsviks folkhögskola. Det är inte längre till Stockholm än att det går lika bra att förflytta sig med tåg.

Lokala och regionala politiker har två invändningar: Det mesta är anslutningsflyg, som har övriga Sverige och världen som resmål. Vad gäller miljöproblemen är det närmast Birgitta Dahl som är ansvarig i regeringen för att lösa problemen med t. ex. trafik med Fokkern.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet Birgitta Dahl:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att i första hand stoppa trafiken med Fokkerplan på Dala Airport, och är regeringen beredd att satsa på snabbtåg Arlanda-Stockholm i stället för flyg?

1987/88:477 av *Filip Fridolfsson* (m) till statsrådet Bengt K Å Johansson om spridning av aktieägandet i PKbanken:

Under 1985 genomfördes en spridning av aktier i den dittills helt statsägda PKbanken. Det statliga engagemanget i banken minskade därigenom till ca 85 %. Intresset att teckna aktier bland allmänheten var stort, och efterfrågan blev långt ifrån tillgodosedd. Från moderat sida föreslogs att utbudet av aktier borde göras större för att efterfrågan skulle kunna tillgodoses. Riksdagsmajoriteten avvisade emellertid vårt förslag.

Enligt tidningsuppgifter avser PKbanken förvärva Carnegie Fondkommision. Köpet kommer att finansieras genom att säljarna erhåller nytugivna aktier i PKbanken. Därmed sker en ytterligare utspädning av statens

engagemang i banken från nuvarande 85 % till ca 65 % av aktiekapitalet. Genom affären kommer de nytgivna aktierna att tillfalla i huvudsak institutionella placerare. Det vore emellertid önskvärt om staten vid utförsäljningar av aktier i statliga företag också medverkade till att dessa aktier sprids till en bred allmänhet.

Är statsrådet beredd att medverka till en ytterligare minskning av statens ägande i PKbanken, av minst samma omfattning som nu är aktuell, och till att aktierna sprids till en bred allmänhet?

1987/88:478 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till socialministern om rätten till ATP-poäng vid vård av barn i hemmet:

Enligt uppgift i pressen är det endast ca 10 % av de föräldrar som vårdar barn i hemmet som ansöker om att få tillgodoräkna sig ATP-poäng för denna tid. Många riskerar därmed att gå miste om framtida pensionsförmåner.

Med anledning av ovanstående ber jag att till statsrådet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att informera om vikten av att föräldrar som vårdar sina barn i hemmet ansöker om att få tillgodoräkna sig denna tid som grund för framtida ATP?

1987/88:479 av *Karl-Gösta Svenson* (m) till jordbruksministern om åtgärder för att öka skogsavverkningen:

Industriministern har nyligen i ett tal i Sundsvall hotat med att regeringen kommer att vidta åtgärder om inte landets privata skogsägare ytterligare ökar avverkningen.

Uttalandet är förvånande eftersom avverkningen ökat under de senaste åren och då det privata skogsbruket har bidragit till denna ökning.

Industriministerns uttalande skapar oro inom skogsnäringen. All erfarenhet talar nämligen för att socialdemokraterna inte i första hand vill stimulera ökad avverkning.

Under vårriksdagen har i stället socialdemokraterna bidragit till ökade skattebelastningar, som kommer att inverka negativt på näringen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka tvångsåtgärder avser regeringen att vidta mot de privata skogsägarna?

1987/88:480 av *Sven H Salén* (fp) till finansministern om skattereglerna för tjänsteföretag:

De privata tjänsteföretagen har växande betydelse för såväl sysselsättning som bytesbalansen. Jämfört med varuproducerande företag har tjänsteföretagen sämre möjligheter till konsolidering och resultatutjämning. Dessa är i dagens skattesystem oftast knutna till innehavet av varulager eller andra fysiska tillgångar. Ett tjänsteföretags väsentliga tillgångar är däremot vanligen "mjukvara" – främst medarbetarnas kunskaper och erfarenheter.

Enligt pressuppgifter övervägs nu en förändring av skattesystemet i

riktning mot lägre skattesatser och breddad skattebas. En sådan utveckling skulle vara gynnsam inte minst för tjänsteföretagen. Enligt samma uppgifter förutses vissa konsolideringsmöjligheter t. ex. i varulager behållas. Det är då angeläget att tjänsteföretagen vid en sådan förändring ges liknande möjligheter.

Vilka åtgärder på skatteområdet avser regeringen att vidta för att ge tjänsteföretagen utvecklingsförutsättningar som är mer likvärdiga de varuproducerande företagens?

1987/88:481 av *Martin Olsson* (c) till finansministern om elpriset för Nobel Industriens kiselmetallverk i Ljungaverk:

På grund av att Vattenfall avser att höja elpriserna hotas nu verksamheten vid Nobel Industriens kiselabrik, med ca 150 anställda och konsekvenserna blir synnerligen svåra för de friställda, i Ljungaverk, Ånge kommun. Därigenom hotas även tillverkningen av ammoniumnitrat och salpetersyra i anslutning till kisel fabriken. Skulle båda dessa fabriker läggas ned berörs ca 270 anställda, för den berörda bygden och för Ånge kommun.

Kiselfabriken är en mycket stor förbrukare av el för sina elektrotermiska processer och är därför – särskilt som den arbetar i hård internationell konkurrens – mycket känslig för högre elpriser.

Eftersom elen till elektrotermiska processer ej kan ersättas av annat energislag, och därför bör betraktas som råvara, begärde länsstyrelsen 1986 att sådan elkraft ej skulle belastas med elskatt. Samma krav framförde jag i motionen 1986/87:Sk584, vilken avslogs av riksdagen (SkU 1986/87:30).

Jag vill nu fråga finansministern:

Avser regeringen att verka för att el för elektrotermiska processer ej skall belastas med elskatt?

1987/88:482 av *Ulla Tillander* (c) till miljö- och energiministern om kontrollen av miljöfarliga utsläpp:

I massmedia har framkommit uppgifter om att länsstyrelsen i Malmöhus län under en följd av år negligerat de miljöfarliga utsläppen i oljehamnen i Malmö.

Skåne har under senare år upplevt flera stora miljöalarm som en följd av de verksamheter som bedrivits vid BT Kemi och Scandust, Höganäs, utöver de nu kända skandalartade utsläppen i oljehamnen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga miljöministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att tillsyn och kontroll av miljöfarliga utsläpp inriktas mot dem som orsakar de största negativa effekterna på miljön?

Prot. 1987/88:113 10 § Kammaren åtskildes kl. 16.50.
3 maj 1988

In fidem.

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson